

783. Quadruplicis autem generis sunt censurae latae sententiae etiam iuxta novissimum ius post Pianam Constitutionem inductum. Nam aliae Romano Pontifici sunt speciali modo reservatae (5); aliae item Summo Pontifici reservatae simpliciter; aliae reservatae Episcopis sive Ordinariis; aliae demum nemini reservatae.

Secundum itaque quadruplicem hanc partitionem censuras generales latae sententiae in suo vigore subsistentes heic subdemus.

PUNCTUM I. — *Excommunicationes Summo Pontifici reservatae.*

I.

Reservatae speciali modo.

784. — De his ita in Constitutione *Apostolicae Sedis*:

« Excommunicationi latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatae subiacere declaramus:

interdicti, Nostris aut Praedecessorum Nostrorum Constitutionibus, aut sacris Canonibus praeter eas, quas recensuimus, latae sunt, atque hactenus in suo vigore perstiterunt, sive pro Romani Pontificis electione, sive pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum Regularium, nec non quorumcumque Collegiorum, Congregationum, Coetuum, Locorumque Piorum, cuiuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus. De his autem nonnulla inferius.

Interim cum Avanzini animadvertit, reliquas istas censuras latas a Romanis Pontificibus vel a sacris Canonibus quoad peculiaria Instituta aut peculiaria loca, cuiuscumque generis sint, mere declarari non abrogatas. Porro aliud est declarare, eas non esse abrogatas, atque adeo in suo vigore manere; aliud vero affirmasse, eas esse innovatas. Innovatio enim novum vigorem adiecit censuris, quae forte in desuetudinem abierint, et idcirco per innovationem reviviscunt. At quando per aliquam Constitutionem mere dicitur, eas non esse abrogatas, hoc unum inde eruitur

eas in illo statu manere, in quo reperiuntur, et vi Constitutionis huius eas neque deleri, neque innovari. Id autem satis indicatur per ea Constitutionis verba: *Atque hactenus in suo vigore manserunt.* Quocirca si peculiare istae censurae in aliquo Instituto vel Pio loco in desuetudinem forte abierint, vel aliqua alia ex causa cessaverint, nequaquam per Constitutionem *Apostolicae Sedis* debent innovatae censi.

(5) Quadruplex haec censurarum distinctio in praecedenti quoque iure visibatur. Censurae autem, quae nunc dicuntur speciali modo reservatae, fere iis respondent, quae in *Bulla Coena* continebantur. Quocirca ex iis, quae tum de casibus in *Bulla Coena* contentis, tum de speciali reservationis eorum modo dicebantur, ea ad casus speciali modo nunc reservatos fere transferenda sunt. Immo ex Decreto S. Officii 4. April. 1871. statutum est, ut in formulis facultatum, quas S. Congreg. de Propag. Fide concedere solet, ubi mentio fit de casibus in *Bulla Coena* reservatis, substituantur censurae speciali modo in *Bulla Apostolicae Sedis* Romano Pontifici reservatae.

« I. Omnes a christiana fide apostatas (6), et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cuiuscumque sectae existant (7), eisque credentes (8), eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.

« II. Omnes et singulos scienter (9) legentes sine auctoritate Sedis

(6) Apostasiam heic intellige a fide christiana recessionem: apostatam vero, qui a fide christiana descivit. Cumque apostasiae crimen in eiusmodi recessione consistat, ideo nihil interest, utrum apostata ad Iudaismum abierit, an ad Paganismum, vel utrum in Deismum prolapsus fuerit, an in Atheismum, an in Indifferentismum. Et ad hunc quidem revocari secta eorum solet, qui italice *liberi pensatori*, gallice *libres penseurs*, semet appellant, quos alioquin melius dixeris *monstra naturae, stupidis insipientiora iumentis*. Iumenta siquidem ductum naturae sequuntur. At monstra ista bipedia naturam proculcant. Quemadmodum scilicet libertatis nescius est oculus corporeus, ita nescia libertatis est ratio et intellectus. Et sicut liberum tibi utique est oculos claudere, aut circumstantia obiecta non aspicere, non item liberum tibi erit ea obiecta non videre, si aperta ea oculis aspicias; ita dicas et de veritate intuentis mentis oculo subiecta, necesse est. Ergo vel ipsum sectae nomen stupidiorum asinina stupiditate insipientiam praefert, ut scilicet in ista apostasia a fide christiana elucescat manifestissime illud veterum: *corruptio optimi pessima*. Quid vero civilis quoque societas sperare in praxi aut timere ab iis possit hominibus (si haec digni sunt appellatione), qui pro sentiendi ac iudicandi arbitrio fas et nefas sibi pro lubitu confingunt, quisque facile videt.

(7) De crimine haeresis vide ubi de fide (Vol. I. n. 208.). Illud advertit (cum cl. Auctore Comment. Reat.), nihil interesse, num haeresim quis *verbis* exterius prodiderit, an solum *facto*, v. gr. *si abdita cordium scire, vel futuras hominum*

liberas actiones, quae soli Deo patent, divinare conatus fuerit per tabulas semet moventes, vel Crisiacos (Magnetizatos) quos vocant. Vid. Litteras Encyclic. S. Inquisit. 30. Jul. 1856. (Sup. vol. I. n. 281.), ubi *haereticalem deceptionem* in his reperiri declaratur.

(8) *Credentes* intellige, qui haereticis sive explicitè sive implicitè credant. Ab haereticis hi in textu distinguuntur. 1º quia damnatis haereticorum erroribus adhaerere quis potest, cum tamen ad haereticorum sectas formaliter non pertineat; 2º quia eiusmodi *credens* intelligitur tum si in foro conscientiae haereticus sit proprie dictus, tum si non omnino sit haereticus, quando nempe cum externa credendi actione non sit coniuncta interna animi pertinacia contra fidem. Nam in utraque hypothesi semet haereticorum errorum sectatorem ostendit, atque adeo utpote in haeresis causa implicitus poena haereticorum in foro externo mulctatur, et huic censurae ita subicitur, ut absolvi sine speciali facultate non possit (*).

(*) Cum non raro sint qui credant vera esse quae Lutherus, Calvinus aliive haeretici docuerunt, quin tamen singillatim sciant quid illi docuerint, huiusmodi homines sub nomine *credentes* venire quidam censent. Ita cum Toletus d'Annibale sub hac censura.

Receptores intellige non qui in aedes aut terras suas quavis alia de causa excipiunt aut occultant, sed qui directe per hoc intendunt haereticum fovere aut defendere, v. gr. ut sic haeresis poenas effugiat.

(9) *Scienter*, idest cum cognitione quod 1º liber sit apostatae, vel haeretici iuxta

« Apostolicae (10) libros (11) eorundem apostatarum et haeticorum (12) « haeresim propugnantes (13), nec non libros cuiusvis auctoris per Apo- « stolicas literas nominatim prohibitos (14), eosdemque libros retinentes, « imprimentes, et quomodolibet defendentes (15).

sensum articuli praecedentis, 2° quod liber haeresim propugnet, et 3° quod lectio huius censurae poena plectatur. Hoc autem accipe tum de legentibus, tum de retinentibus, imprimentibus, etc.

(10) Idest sine facultate facta aut a Summo Pontifice, aut ab iis, quibus Summus Pontifex facultatem dispensandi commiserit.

(11) An diaria seu ephemerides hisce legibus comprehendantur, vid. inf. ubi de lectione pravorum librorum.

(12) Dubium movet Avanzini (Comment. n. 7.), an comprehendantur etiam libri eorum, qui in praec. artic. adduntur, nempe *credentes, fautores, etc.*, si haeresim propugnent; et respondet: *Non videntur comprehendendi*. Sed mox assertionem ita temperat, ut tantum non eam destruat: *dummodo* (inquit) *haec duo non verificentur, idest 1° ut in libro contineatur indubia haeresis aut apostasiae a fide propugnatio; 2° atque ita propugnatio haeresis sit pertinaciter facta, ut dubitari non possit, auctorem libri esse certe haeticum.*

(13) Bene ad haec praec. Comment. Reat.: *Propugnare est, si quid opinor, haeresis patrocinium suscipere data opera, et quasi pro viribus; quocirca excommunicatio eum non tenet, qui legit librum apostatae vel haetici, si haeresim non propugnat, etsi eam contineat, immo et defendat, sed obiter, paucis, et quasi aliud agens.*

(14) *Nominatim prohibiti* libri non intelliguntur qualescumque libri per Apostolicas litteras damnati, nisi titulus libri proprius in iisdem expressus fuerit. *Apostolicas autem litteras* intellige, quae nomine Romani Pontificis immediate procedunt sive in forma *Brevis*, sive *Bullae*,

sive *Encyclicae*, sive quavis alia forma, dummodo in ipsis legatur, *Auctoritate Apostolica*, aut quid aequivalens. Insuper si antea per Litteras Apostolicas alii non nominatim damnati sint libri sine ulla excommunicatione, vel cum excommunicatione non reservata; eos hodie legens nullam excommunicationem incurrit; quia Constitutio nostra in priori casu excommunicationem non invehit, in posteriori, dum non recenset inter non reservatas, eam sustulit; et si prohibiti fuerunt sub aliqua alia censura, v. gr. suspensionis, haec quoque cessat (Comment. Reat.).

(15) Quoad *imprimentes* haec Comment. Reat. habet: *Huc pertinent quotquot ad impressionem proxime cooperantur; adeoque 1° Qui huic rei quamcumque operam praestant, uti qui typos componunt, atramento eos tingunt, chartas madefaciunt etc.: 2° qui eorum operas velut conducit, idest typographus, eoque magis editor, qui utrorumque operas conducere intelligitur; et auctor libri, si huius cura editur liber* (*). Addit Cretoni (Not. ad h. 1.): *Quoad manuales seu cooperatores subalternos ad incurrendam hanc censuram, praeter scientiam requisitam, diiudicandum insuper ex adiunctis, utrum ipsi in casu tamquam cooperatores formales vel materiales habendi sint, atque, in hac postrema hypothesi, utrum ex causa iusta et proportionata a cooperationis culpa (adde, vel saltem a poena) excusentur, nec ne.*

Quomodolibet defendentes librum, censentur (Lugo *De Fid.* disp. 21. n. 94.) *qui librum occultat ne deferatur vel comburatur, vel qui vi aut fraude id impedit: qui conatur suadere, librum*

« III. Schismaticos et eos, qui a Romani Pontificis pro tempore existentis « obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt (16).

« IV. Omnes et singulos, cuiuscumque status, gradus seu conditionis « fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro « tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, nec « non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit (17).

« V. Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carce- « rantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Pa- « triarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos, vel « Nuncios, aut eos a suis Dioecibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis

bonum esse, atque ideo non dignum prohibitionem; qui doctrinam pravam in eo contentam tueri conatur, et ab omni labe defendere. Isti enim omnes re aut verbo libros defendunt. Vid. Sanch. et Pal., qui notant, non comprehendi hac censura eum, qui doctrinam bonam et veram in libro contentam approbat et laudat, dum tamen librum ipsum absolute non censeatur approbare, nec etiam qui stylum, eloquentiam, phrasim, ingenium laudat, dum non arguat laudem et approbationem libri.

(*) Idem Auctor in quarta editione eximendos censet typographos, qui non sunt dicendi *imprimentes* ipsiisque officinae dominum, cuius voluntate libri imprimuntur. At si libri haeresim continent, quotquot eis edendis operam praestant, tenentur quasi fautores haeticorum. Ita idem.

(16) Schismatici proprie dicti intelliguntur, qui non solum a debita Romano Pontifici subiectione pertinaciter recedunt, sed in auctoritatem se erigentes, novos coetus ab unitatis centro separatos constituunt, ceu promotores ecclesiarum nationalium, vel eosdem coetus sequuntur. Et isti quidem pertinent ad schisma perfectum, etsi intelligas schisma, ut vocant *purum*, cui nempe nulla haeresis sit admixta, quod vix contingit. Nam si schismaticus teneat aliquid fidei adversum, v. gr. Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiae, vel esse quidem, sed ei com-

petere primatum honoris tantum, ceu hypocritae iansenistae, haeticus insuper foret, ac proinde duplici excommunicatione irretitus.

Per eos autem, qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt, significantur illi, qui pertinent ad schisma imperfectum. Et hoc sensu Avanzini (*Comm.* n. 10.) comprehendendi eos putat, qui se *catholicos liberales* appellant, qui nempe, posthabitis legibus ac mandatis Romani Pontificis, sese publice gerunt tamquam ab eius obedientia solutos, quippe et hi vero sensu rebelles sunt ab Romani Pontificis existentis obedientia.

(17) Ne ii, qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt (de quibus in praec. articulo), sub praetextu appellationis ad futurum Concilium, contra definita iura Primatus, impune id praestare praetendant, hoc speciale rebellionis crimen speciali censura multatum fuit.

Sed ad incurrendam hanc excommunicationis censuram necesse est ad Concilium futurum appellare. Ideo si ad futurum Romanum Pontificem appellatum fuerit, vel ad Concilium praesens, censurae locus non fit. Si vero non persona quaequam singularis, sed communitas quaequam seu persona moralis eiusmodi appellationem interposuerit, *Interdictum*, ut infra dicetur, speciali modo reservatum incurrit.

« eicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in
« eis auxilium, consilium vel favorem (18).

« VI. Impedientes directe vel indirecte exercitium iurisdictionis eccle-
« siasticae sive interni sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum
« saeculare, eiusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium vel fa-
« vorem praestantes (19).

(18) De his ita egreg. Comment. Reatin.: « Hac censura puniuntur iniuriae in corpus, libertatem, dignitatem Procerum Ecclesiae. In corpus, nempe *interficiendo, mutilando, percutiendo*. Interficere est necare quoquo modo, ut puta veneno, fame, etc.; mutilare est membrum abscindere; percutere accipimus omnem iniuriam quae manu fit.

In libertatem, scilicet *capiendo, carcerando, detinendo*. Capere est comprehendere. Carcerare est detrudere vel continere quovis loco, privato quoque. Detinere est quovis loco inclusum custodire ne excedere possit.

In dignitatem: nimirum hostiliter *insequendo, vel eiciendo*. Hostiliter insequi est persequi nocendi animo; proinde hanc excommunicationem non incurrunt qui eos insequuntur perterrefaciendi vel diripiendi causa. Eicere est antea receptum expellere, adeoque ea non tenentur, qui non recipiunt. A suis *Terris, vel dominiis*: Terras interpretes accipiunt et eas, ubi domicilium fovent, vel nati sunt. Nec distinguitur, qua auctoritate eos eiecerint, publica ne, an privata, quove modo, utrum nempe vi adhibita, an minis, an nudo praecepto.

Porro hoc loco excommunicantur nedum qui percutiunt, mutilant, etc., quive eis auxilium, favorem praestant, sed et ii, qui ratum habent. Verum ut hi excommunicationem incurrant, necesse est 1° ut percussio, mutilatio, etc. facta fuerit suo eorum nomine, quia non potest ratum quis habere quod non suo nomine gestum est (cap. 23. *De Sent. Exc.* in 6°); 2° ut quo tempore haec perpetrata fuerunt, ipsi

ea admittere atque ideo mandare poterint, nam ratihabitio retrotrahitur, et mandato aequiparatur. »

(19) Actio, quae hac excommunicatione coercetur, est impedire *exercitium iurisdictionis* ecclesiasticae, tum ordinariae tum delegatae, sive externi sive interni fori, cuiusmodi est in primis ea, qua utitur S. Poenitentiaria.

Porro ad potestatem iurisdictionis pertinet edere leges ac mandata, ligare ac solvere, conferre Beneficia, ad munia ecclesiastica deputare, praedicatores mittere, visitare Dioecesim, et ea, quae sunt Ordinis, aliis peragenda committere. Et haec distinguenda sunt tum ab iis, quae pertinent ad potestatem Ordinis, ut sacra obire, Sacramenta ministrare, personas et res benedicere, consecrare, etc., tum ab iis, quae magis sunt officii seu iuris, uti docere, praedicare, bona acquirere seu alienare, et uno verbo contractus inire.

Itaque ut quis dicatur exercitium iurisdictionis impedire, necesse est, ut ei obstat, penes quem est iurisdictionis, v. gr. Ordinario, Parocho, iudici, et quidem obstat, ne ille iurisdictione uti aut incipiat aut pergat, quo spectat etiam, si quis executionem cuiusvis sententiae vel decreti huiusmodi impediatur, maxime si id faciat appellando vel alias quomodocumque recurrendo ad potestatem laicam, uti dicitur, *propter abusum*.

Hanc autem excommunicationem incurrunt huius iurisdictionis exercitium *impedientes* seu 1° *facto aliquo*, v. gr. vi, minis, imperio, vel *directe*, v. gr. si quis Episcopo necem minetur, etc., vel *indirecte*, ut si facto prohibeat, ne addicti

« VII. Cogentes sive directe, sive indirecte iudices laicos ad trahendum
« ad suum tribunal personas ecclesiasticas praeter canonicas disposi-
« tiones (20): item edentes leges vel decreta contra libertatem aut iura
« Ecclesiae (21).

Curiae Ecclesiasticae munus suum ea in re obeant, etc.

Seu 2° *mandata edendo*, quod intelligitur de eo, qui mandatum condat, seu decernat.

Seu 3° *Recurrendo ad forum saeculare, eiusque mandata procurando*, ad eludendum scilicet iudicium fori ecclesiastici.

Seu 4° demum quotquot his omnibus auxilium, consilium, vel favorem praestant, v. gr. qui impedire volentibus procurant mandata.

Huc usque ex egreg. Comment. Reatin., ubi additur, *effectu nondum sequuto nec impedientes, nec mandata edentes, nec recurrentes*, atque adeo *nec auxilium etc. praestantes, excommunicationem contrahere*. Contraria sententia saltem quoad *recurrentes* placuit Avanzini (*Comment.* n. 11.). Sed (subdit ad art. 8. *Comm. Reat.*), *puto non facile recedendum esse a generalibus regulis iuris*.

(20) Olim (*Bull. Coen.* § 15.) excommunicationi erant obnoxii iudices, qui traherent Ecclesiasticos ad suum tribunal: hodie obnoxii sunt, qui ad id *cogunt* ipsos iudices laicos, idest qui potestate laica iudicium exercent. Ita Decl. S. Inquis. 1. Febr. 1871.: *Verbum cogentes sane indicat, excommunicationem eos non attingere, qui subordinati sint, etiamsi iudices fuerint, sed in eos tantum esse latam, qui a nemine coacti vel talia agunt, vel alios ad agendum cogunt* (*). Excommunicationem itaque contrahit, qui sive *directe*, v. gr. minis, sive *indirecte*, ut puta per alium, cogit ad trahendum ecclesiasticos in ius quasi reos, sive ex causa poenali ob crimen

etiam gravissimum, sive ex causa civili etiam unius teruncii.

Limitat Constitutio, *Praeter canonicas sanctiones*, nimirum nisi si quando per eas ecclesiasticum ad laicum tribunal trahi permittatur, servatis aliis conditionibus, quibus id permittitur.

(*) *Cogentes*, ait cl. d'Annibale hic (ed. 4.), accipere debemus *legislatores aliasque auctoritates* idest quoslibet magistratus. Non contrahunt ergo hanc excommunicationem homines privati qui cogunt iudices vi aut metu incusso nec qui clericos in ius trahunt coram iudicibus laicis, quod et ab ipsa *Bulla Coenae* alienum erat.

(21) Quoad alteram huius articuli partem, animadvertitur in *edentes leges vel decreta contra libertatem et iura Ecclesiae*, nempe universalis.

Leges sunt, quae a suprema potestate in perpetuum constituuntur; *Decreta*, quae a quavis potestate, v. gr. a Praefecto urbis, Municipiis, etc. feruntur *generaliter*, non vero quae feruntur in singulas personas, vel singulos casus (quae mandata potius dixeris), adeoque nec iudicium sententiae.

Verba vero, *Contra libertatem aut iura etc.* latissime patent, et omne prorsus ferunt legum aut decretorum genus, quibus nedum exercitium potestatis ecclesiasticae, sive iurisdictionis sive Ordinis, sed quovis aliud ius interceptur, restringitur, perturbatur, ut ius docendi, promovendi ad Ordines, publicas supplicationes extra templa vel noctu obeundi; Ecclesias, Beneficia, Pia Sodalitia erigendi, conferendi Beneficia, sine ullo interventu laicae potestatis: imo et iura, quae Ecclesiae uti

« VIII. Recurrentes ad laicam potestatem (22) ad impediendas litteras
« vel acta quaelibet (23) a Sede Apostolica, vel ab eiusdem Legatis aut
« Delegatis quibuscumque (24) profecta, eorumque promulgationem vel
« executionem directe vel indirecte prohibentes (25), aut eorum causa
« sive ipsas partes, sive alios laedentes vel perterrefacientes (26).

« IX. Omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis
« ac supplicationum gratiam vel iustitiam concernentium, per Romanum
« Pontificem, vel per S. R. E. Vice-Cancellarios seu Gerentes vices eorum
« aut de mandato Eiusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso
« publicantes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso
« signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis seu
« Vice-Cancellarii aut Gerentis vices praedictorum (27).

Societati competunt, ut ius acquirendi actibus ultimae voluntatis, seu inter vivos; alienandi, elocandi bona sua ultra novennium etc.

Excommunicationem autem hanc incurrunt huiusmodi leges aut decreta edentes auctoritate laica; et si suffragio v. gr. populi, senatus etc. rogata haec fuerint, hac censura ligantur quotquot eis suffragati sunt, ac statim ac fuerint promulgata.

(22) Videlicet ad personas, quae aliquam in civis iurisdictionem exercent, cuiusmodi v. gr. sunt iudices, praesides, praefecti urbium etc. Nec interest, quo modo quis recurrerit, utrum appellando, an provocando, an supplicii libello oblato.

(23) Acta Sedis Apostolicae appellantur, quae Romae geruntur a Romano Pontifice, vel de mandato Eius, sive spirituale sive temporale negotium contineant.

(24) Delegatos intellige, quibus aliquod negotium gerendum committitur.

(25) *Promulgatio* potius quam pro evulgatione, quae in facto consistit, videtur accipienda pro publicatione consuetis forma ac more, quae potius consistit in iure. Controvertitur, utrum ad incurrendam hanc censuram necesse sit, ut publicatio vel executio prohibeatur auctoritate publica. Comment. Reat. affirmantes sequitur; nam Pontifex de ea prohibitionem videtur loqui, quae profuit ex recursu ad potestatem laicam.

(26) *Laedere* videtur stricta significatione accipiendum, qua scilicet corpus laedi dicitur. *Perterrefacere* autem indicat metum sane gravem incurrere. *Partes ipsas* intellige eos, ad quos pertinent litterae seu Acta Apostolica; *alios* autem, ad quos pertinet publicatio vel executio Litterarum Apostolicarum.

(27) Non omnes falsarii excommunicationem hanc incurrunt, sed tantum falsarii *Litterarum Apostolicarum*, sive gratiam contineant, sive iustitiam. *Gratiam* continere dicuntur, quae aliquod continent Romani Pontificis beneficium seu liberalitatem; iustitiae autem litterae dicuntur, quae ad *lites*, adeoque ad causae alicuius cognitionem seu definitionem pertinent. Immo neque huc spectant Litterae Apostolicae, vel rescripta, si nondum signata fuerint, vel munita sigillo vel plumbo, quia, cum nondum authentica sunt, nondum valent.

Cum crimen falsi circa huiusmodi litteras multipliciter fieri possit, excommunicatione animadvertitur, si fit 1° *corrumpendo*, vel 2° *confingendo* litteras Apostolicas, vel 3° *signando* supplicationes etc. *Corrumpendo*, quoties aliquid variatur, deletur, additur, quod non materialiter, sed formaliter aestimari debet, idest ex sensu a Rom. Pontifice principaliter intento. *Confingendo*, quoties falsa scriptura supponitur. Demum *signando*

« X. Absolventes complicem in peccato turpi etiam in mortis articulo,
« si alius sacerdos licet non adprobatus ad confessiones, sine gravi ex-
« oritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem (28).

« XI. Usurpantes aut sequestrantes (29) iurisdictionem, bona, redditus,
« ad personas ecclesiasticas ratione suarum Ecclesiarum aut Beneficiorum
« pertinentes (30).

« XII. Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios Civitates,

supplicationes etc., quoties in eis falso subscribitur, *Fiat*.

Verum ut censura incurratur, necesse est 1° ut haec dolo malo fuerint admissa; 2° ut, si alterius intersint, hoc alteri graviter noceat aut nocere possit: dixi *si alterius*; nam si tua solum intersint, satis est illa quoquo modo falsificasse; 3° demum ut falsitatem perfeceris, compleveris; cum autem falsitas perfecta fuerit, excommunicatio statim incurritur, tametsi falsatis Litteris aut Rescriptis minime utaris. Excipe, quae admittitur confingendo Litteras Apostolicas, ante quarum publicationem censura ista non incurritur. Qui vero hae Litteris utitur, aliam incurrit excommunicationem Episcopo reservatam, ut infra dicetur.

(28) De hoc articulo nihil est, quod addatur iis, quae sup. (a n. 396.) dicta sunt.

(29) *Usurpare* aliquis dicitur, quando velut potestate dominandi et quasi iure proprio utens quidpiam praeoccupat (Suar. *De Cens.* disp. 21. sect. 2. n. 96.). Non comprehenduntur igitur hic fures, latrones, etc., ut declaravit etiam S. Inquis. 9. Mart. 1870. *Sequestrare* autem in casu est impedire, ne quid percipiatur ab eis, ad quos illud pertinet.

(30) *Iurisdictionem* intellige seu spirituale, seu temporalem (Suar. l. c. n. 95.); *bona* autem seu immobilia, seu mobilia, seu etiam iura; *redditus* vero quidquid res fert, vel percipitur intuitu rei. Intelliguntur porro iurisdictiones, bona, et redditus, quae pertinent ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum. Avanzini (*Comm.* n. 18.)

huc spectare censet etiam bona *monasteriorum*, quasi ad personas ecclesiasticas pertinentia ratione suarum ecclesiarum. Profecto in Bulla Coenae (§. 17.), unde iste articulus desumptus est, dicitur: *Ad quascumque personas ecclesiasticas ratione Ecclesiarum, monasteriorum, et aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes*; porro vox *aliorum* ibi insinuat, beneficiorum potius, quam ecclesiarum nomine Monasteria comprehendi, alioquin vero, ut scite in Comm. Reat. advertitur, eiusmodi bona etc. vel ad ipsa monasteria, vel ad eorum Saeristias, vel ad Ecclesiam Romanam pertinent.

Cum huic excommunicationi expresse subici hoc articulo videantur solum *usurpantes*, et *sequestrantes* etc., dubitatum fuit, an eandem excommunicationem incurrat, si quis praedicta ab usurpatore emerit. Porro utique incurri, definiti iuris est ex Pii IX. Allocut. 25. Iulii 1873. Adde responsum S. Congr. S. Off. (8. Iul. 1874.): *Minime dubitandum, quin ementes bona ecclesiastica ab usurpatoribus usurpata, incidant in excommunicationem Romano Pontifici reservatam. Etenim praescindendo a quaestione, an supradicta emptio aliquo modo attingatur a Constit. Apostolicae Sedis, art. XI, nulli dubium esse potest, quin comprehendatur a clarissima dispositione Cap. XI. De Reform. sess. 22. Concilii Tridentini.*

Responiones S. Poenitentiarie circa eos, qui ecclesiastica huiusmodi bona utcumque retinent, vid. infr. a n. 904. in Append.